

АТЕЛИЕТАТА ПО ИЗКУСТВО – ПЪТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ДЕТСКОТО ВЪОБРАЖЕНИЕ

Люба Атанасова Златкова

ШУ „Епископ К. Преславски“, гр. Шумен

ART STUDIOS – A WAY TO DEVELOPE CHILDREN’S IMAGINATION

Liuba Atanasova Zlatkova

Episkop Konstantin Preslavski University, Shumen

Abstract: The report describes the steps for creating a musical tale by children in the art studios of „Art Workshop“, Shumen. These studios are led by students volunteers related to the arts from pedagogical department of Shumen University, and are realized in time for optional activities in the school where the child studies.

The stages of creating a complete product with the help of different arts are traced – from the birth of the idea; the creation of a fairy tale plot by the children; the characterization of the fairy-tale characters; dressing them in movement, song and speech; creating sets and costumes and creating a finished product to present on stage. The role of parents as a link and a necessary helper for children and leaders is also considered, as well as the positive psychological effects that this cooperation creates.

Keywords: art studiosp, optional activities, different arts.

Детето възприема света цялостно, без да разделя живота на отделни елементи – математика, природа, музика и цвят. В зависимост от своите заложби, обаче, всяко дете открива по различен начин действителността и се научава да взаимодейства с нея, изявявайки различни страни на личността си. Всяко дете е уникално и има специфичен начин на възприемане на това, което го заобикаля, което определя и взаимоотношенията между него и другите. Във възрастта между 7 и 10 години въображението е това, което го води и насочва към откривателство. В този смисъл изкуството, като емоция и знание е един от най-лесните и достъпни начини за изява на детската индивидуалност, както и за нейното развитие.

Изкуството в свободното време помага на детето за създаване на цялостна представа за света, за възприемане на различните му елементи, черти, характерни особености на хората, предметите и явленията; създаване на умения за извличане на най-важните черти на нещо, за да може по-късно от тази информация да се създаде образ – обобщение. Изкуството е посредник между детето и науката, защото с негова помощ и математиката, и езика, и околния свят се откриват, разбират, осъзнават и усвояват по-лесно и приятно. Едно усвоено по този начин знание подпомага по-лесното намиране на връзки между елементите, както и комбинирането на елементи от на пръв поглед нямащи общо помежду си обекти и явления.

„Работилница за изкуство“ е сдружение, в което работят студенти-доброволци от педагогически специалности на ШУ „Епископ Константин Преславски“. Повечето от тях имат насоченост към различни изкуства и съчетават любовта и грижата към децата с любовта си към изкуството. По този начин те придобиват опитност за работа с деца, социализират се и развиват своята креативност.

Ателиетата по изкуство са формите на работа, които Работилницата е избрала и в които студентите – бъдещи педагози общуват с деца от начална училищна възраст, като използват изкуството като средство за това общуване. Нашата цел е всяко дете да има възможност да изяви своята съзидателна страна, да открие себе си чрез изкуството, да може да опознае света и да изгради взаимоотношенията между себе си и този свят, който е негово обиталище. Ателието е мястото, в което детето изявява своята същност без задължителност и условия в свободно от учебни занятия време. Ателиетата се провеждат в самото училище, в което детето учи, обикновено във времето на заниманията по интереси при допълнителната училищна подготовка и това улеснява родителите. Децата, които имат желание да посещават ателие и имат съгласието на родителите си, в рамките на един час, един път в седмицата могат да изявят и развиват своята креативност под ръководството на двама студенти-ръководители.

Едно ателие по изкуство обикновено събира до 10 деца. Те имат различни интереси и по различен начин изявяват себе си. Поради тази причина не е възможно, а не е и необходимо да се използват материали и елементи само на едно изкуство. От друга страна когато човек овладява средствата на едно изкуство, той в повечето случаи проявява любопитство и интерес и към другите. Не на последно място всички из-

куства като цялостност въздействат по-силно и подпомагат по-бързо и ефективно детското интелектуално и духовно развитие. Това е и причината в две от ателиетата през изминалата учебна година да предложим на децата сами да сътворят една история. Тази история има и сюжет (приказка), има интересни и колоритни герои, всеки със своите характерни черти, а всеки герой се изявява с музика, движение и слово. Приказката придобива пълнокръвна визия, когато се облече в декори, а героите – в подходящи костюми.

Преди започване на работата по идеята за творческо развитие и учене на децата в ателиетата, студентите направиха проучване на учебното съдържание по различните предмети в I и II клас, набелязаха връзките, които могат да се правят между предметите, съобразиха проектните задачи с евентуалното наблюдение от децата на различни страни на предмет или явление, с които е предвидено те да се запознаят в училище и начини за по-доброто им разбиране чрез изкуство. Обсъдиха и предложиха различни похвати за справяне с евентуални психологически проблеми, правиха предварителни сценарии за работа в различните етапи от работния процес. Тази работа на студентите може се превърне в добра методическа платформа и за бъдещата им професионална реализация като педагози. Това е един вид допълнителна педагогическа практика, но в непреднамерени ситуации, в които е необходимо те да реагират творчески.

При представянето на идеята пред деца от начална възраст от I и II клас в две училища в гр. Шумен, ги запитахме дали обичат да ходят на театър, да гледат филми и дали знаят кой прави представлението, дали могат да се досетят кои са хората, които го създават, в какво се състои ролята на всеки от тях? Искахме да разберем дали детето представя себе си като автор, сътворител на приказка, разказана с думи, движения, музика и цветове? По този начин се сформираха двете ателиета. Тук са представени подготовката и етапите на работа в тях.

Подготвителен етап – две анкети – за деца и за техните родители.

Анкетата за децата се прави в първата среща с групата и не отнема цялото време на ателието. Ръководителите си разделят функциите, като единият я води (пита всяко дете), а другият записва отговорите му. Това се налага, тъй като децата са от I и II клас – едните още не могат да четат и пишат, а другите биха го правили много бавно, което нарушава организацията. На детето се казва, че трябва да отговаря бързо, с малко думи на всеки въпрос.

Анкета за деца:

Нека да си представим, че сте на интервю (ако не знаят какво означава думата, се обяснява). Ние сме журналисти и искаме да разберем кой от вас какво обича да прави в свободното си време и как го прави – когато е сам и когато е с приятели!

1. Ако ти предложат да избереш какво да правиш в свободното време, кое от тези неща би избрал – а) да пееш; б) да рисуваш; в) да танцуваш; г) да рецитираш; д) да конструираш?

2. Какво ти харесва повече – да бъдеш артист; да бъдеш режисьор (да се уточни, ако се налага какво включва понятието) или да правиш костюмите на героите и декорите?

Студентът записва (напр.: Иван – 1, а; 2, б; Мими – 1, б; 2, б и т.н.). По този начин се сформират две ателиета по 8 деца във всяко.

Анкетата за родители се провежда по време на среща с родителите на децата, които са записани в ателиетата. Тя е в писмен вид и се налага поради няколко причини: а) за да се види какви са нагласите на всеки родител по отношение на собственото му дете; б) да се установи доколко родителят е готов при необходимост да се включи като помощник или медиатор, да помогне с организацията и т.н.

Анкета за родители (отговарят писмено)

1. Водите ли детето си..... (име) на концерт и какъв (поп, фолклорен, класически; на театър или на изложби)?

2. Как мислите, детето Ви обича ли да прави нещо, свързано с изкуство? Наблюдавали ли сте го да рисува, да си пее или танцува, да прави театър с куклите, да режисира приятелите си?

3. Бихте ли се включили заедно с децата и нас, за да направим една музикална приказка и да я представим пред детска публика?

4. Ако отговорът на предишния въпрос е ДА, с какво мислите, че можете да бъдете от помощ?

След разглеждане на отговорите от родителите, студентите набелязват стъпките и сроковете за реализиране на творческата работа. На отговорите от нашата анкета повечето от родителите имаха представа за интересите на децата си и казаха, че с удоволствие ще се включат. Някои дори изявиха желание да присъстват на част от занятията.

Първи етап – създаване на приказната ситуация.

Използват се различни начини за провокиране на детското въображение. Приказката трябва да отго-

варя на критериите за приказна форма, да има герои, които ще влязат в конфликт, да имат вълшебни помощници, да имат цел (награда), която ще получат благодарение на своите качества и накрая приказката да завърши щастливо. Действащите лица в приказната история са измислени персонажи, които попадат в сложни ситуации, коварни злодеи им причиняват трудности и се измъкват от тях благодарение на помощници, които са надарени с вълшебни свойства и накрая винаги побеждава доброто [1]. Според Джани Родари общуването с приказката започва още в „тъмните пластове на кръвта“, то е „общуване с опита на поколенията, изкристализирал в ясна и категорична форма“¹. А според Владимир Пропп „възникването на приказката не е свързано с производствените отношения на времето, когато е започнало нейното записване (началото на XIX век). Приказката трябва да се сравнява с историческата действителност от праисторията и там да се търсят корените ѝ“¹.

Първият прочит на термина *приказка* е свързан с детето и с детството. В света на възрастния няма място за приказки, тъй като сме закърмени с разбирането, че това, което се случва в една приказка не е характерно за реалния живот, че приказката е измислица. Приказката има различни функции, но най-ясно изразената в днешно време е да развлича, да развива въображението на детето, да пренася в измислени, несъществуващи светове с герои, които няма как да битуват в нашето ежедневие [2]. Детската приказка не трябва да дублира ситуации и герои от актуални анимационни филми, а да бъде собствено творчество, както и да води до изводи, необходими във възпитателно отношение. В този етап се поставя и основата на темите, които ще се разглеждат от различни страни, за да може децата в творчески, учебни, артистични ситуации да придобият представа за цялото явление (напр. земя; небе; сезони; ритъм; слънце; луна; възраст и др.). Изброените теми са примерни и зависят както от анализа на учебните програма в тази възраст, така и от конкретната работа, набелязана за ателието. Чрез работата децата освен че ще направят с помощта на изразните средства на изкуството един общ творчески продукт, най-вече ще погледнат по различен начин и на „глобална“ тема. Това ще даде възможност на детето в училище да бъдат успешно, мотивирано, активно, да придобие самочувствие, че може само да се справя.

Вторият етап най-общо е свързан с определяне на категориите, на които трябва да се обърне внимание при работата, за да се реализират образователно-възпитателните задачи. В този период приказката вече е създадена и се обръща внимание на персонажите. Всеки един от тях подлежи на преценка от страна на деца и учители; добър или лош; стар или млад; социална принадлежност и др. характеристики, необходими освен за бъдеща визуализация, също така и за наблюдаване, изясняване и разбиране на човешките качества и мотиви за житейски постъпки. Разглеждат се възможности героя да реагира по определен начин, но и да промени поведението си благодарение на нещо, което той (детето) е осъзнал, да потърси помощ, да намери сили в себе си, за да се справи с проблем или ситуация.

В третия етап чертите на всеки от персонажите подлежат на „обличане“ с изразните средства на различните изкуства. Тук всяко дете има право и възможност да предложи как да изглежда героя, с какво да бъде облечен, как да се движи, какъв танц да изпълнява или какви да бъдат неговите стъпки, къде си представя, че героят се намира в пространството на стаята (сцената), какви да бъдат пространствените разположения на двама или на група герои в произволен момент. Тук от основно значение е ролята на учителя – ръководител. Той познава интересите на децата, наклонностите им към едно или друго изкуство (анкета, наблюдения), особеностите на характера. В тази връзка учителят внимателно насочва детето да търси най-добрия и адекватен начин за обрисоване на героя/героите с това изкуство, което на него му харесва и да наблюдава и търси с негова помощ още характерни елементи, които допълват картината, свързана с някои от глобалните теми. Като краен вариант децата си изясняват с помощта на учителите общените образи на своите приказни герои, успяват да си представят пространството, в което е ситуирана и се развива историята, да облекат героите си с дрехи, музика, танц, както и да разкажат как си представят декорите за приказното действие.

Четвърти етап – работа върху музиката, движенията (танците); изработване на изказа – дикция и артикулация; присъствие на „сцената“; изработване на стилизирани декори и костюми. В този етап помощта на родителите е много важна и навременна. Тя допълва представата за мизансцен, характери, действие и представлява страничния поглед, който е коректор на цялостната визия.

Времева рамка се планира в периода от м. ноември до м. април, т.е. до края на учебната година. През месец май творческият продукт на деца, ръководители и родители се представя на сцена.

I. Ситуационна рамка – избор на герои и създаване на сюжет (най-общо) – м. ноември

II. Уточняване на персонажите (добър-лош, ще се развива ли или не); уточняване и написване на конкретният сценарий. Всяка идея, която студентите-ръководители на ателието считат за приемлива е необ-

ходимо да се записва, за да не се забрави и евентуално по елементи от нея да се работи в следващите занятия (независимо от това, че в това занятие може да се прави нещо друго). Необходимо е студентите да са наблюдателни и гъвкави по отношение на детската емоция и пристрастност, за да могат да предотвратят конфликти, ако в процеса на работа върху сюжет и герои някое дете се е почувствало обидено. Срок – до края на м. януари

III. март-април – доизграждане на образите и сцените с помощта на изкуствата (елементите се доизграждат, всичко, което е създадено до тук се обобщава с помощта на танц, движение, песен, музика като фон, костюм, атрибути, сценография и т.н.). Героите придобиват завършеност; декорите са измислени и направени с помощта и на родителите; костюмите са готови (тук също родителите помагат). Ориентиране в пространството на сцената (без значение дали е физкултурния салон или читалищната сцена).

II и III етап вървят почти паралелно (за да не се получи загубване на интерес, ако се правят само репетиции и няма творческо участие на децата).

IV. Реализиране на представлението пред детска публика – м. май. Представлението не е цел, то може да се осъществи пред малка група от деца и родителите, но при добра организация и желание на групите, би могло да се представи и пред по-широка аудитория.

I етап – Обща рамка	II етап уточняване на персонажите	III етап – доизграждане на образите	Задачи към занятието по отношение на приказката	Знания, които се дават чрез работата по приказката, свързани с учебното съдържание
Приказни ситуации – варианти	характеристики	Движения; изразяване с мелодия; цветовете, в които е облечен	Анкета; Правила на групата. Да се изработи физически белег за измерване на: нивото на поведение, на активно участие и др. Изработване на белега	Правила на улично движение; правила в клас; правила при хранене; на обществено място и т.н.
Избор или компилация от детски предложения	Подбор на контрастни персонажи	Предложения за начините на изразяване на героя	Ритмически игри;	Уважение на детето-партньор в играта; съобразяване с неговото темпо на работа
Готов сюжет и приказка	Определяне кой е най-характерния белег на всеки герой	Накуцване, подсказване, тромавост; светлина, статичност	Танц и познаване на танцова музика	Запознаване с някои ритмични модели на танци
Сценична организация	Място на героите, съотношение, позиция		Ориентация в пространството	Толерантност, кавалерство, етикет
Представяне	Организация и дисциплина	Всеки изпълнител знае какъв е неговия герой и къде се намира във всеки момент	Слуша музиката, наблюдава другите и знае кога да се включи	Взаимопомощ и желание да дадат най-доброто от себе си. Гордост, че са творци.

Студентите и децата имат интересни и забавни моменти заедно. В процеса на работа някои от децата се отказват, но има други, които изявяват желание да се включат, независимо от това, че не са започнали в началото. От психологическа гледна точка наблюденията на студентите-ръководители са много полезни за бъдещата им работа като педагози. Контактът с децата дава възможност всяко от тях да бъде видяно и в перспектива – като бъдещ лидер, като добър изпълнител, като творец извън стереотипите. Взаимният контакт подпомага взаимното учене. Децата започват да учат от младите хора, като им подражават,

затова много важен е начинът, по който тези две групи си взаимодействат – езикът, на който говори ръководителя, начинът, по който се държи, жестовете и невербалните послания, които отправя. Процесът на работа учи студентите да бъдат внимателни, за да не накърнят нечие достойнство, да виждат света през очите на малкия човек, да разберат, че чувството за хумор на големия и малкия е различно и че децата приемат буквално думите и посланията.

Детето придобива самоуважение, чувства се значимо, научава се да уважава другите деца и да зачита мнението на големия и малкия. В определени аспекти става и по-самостоятелно. На този етап от живота си то намира и своето място между другите деца, и във взаимоотношенията си с големите. Научава за изкуството повече, отколкото може да научи в часовете по музика и по изобразително изкуство, защото чрез творческия процес започва да „вижда“ как изкуствата си взаимодействат и живеят заедно, а изкуството е и в математиката, и в движението, и в отношението между партньорите в една игра. Научава повече за ритъма, за различни танци, които се танцуват в други страни, за това, че хората са колкото различни, толкова и си приличат, а всеки човек е необходимо да се уважава за това, което е. В тази взаимовръзка родителите се приобщават към интересите на децата си, разчупва се тяхното недоверие – към изкуствата, към училището и учителите. Някои от тях започват да виждат в децата си партньори и мислещи хора и да се учат от тях.

В заключение може да се каже, че работата в ателиетата по изкуство е процес на събиране – на деца и бъдещи педагози; на различни начини на взаимодействие между изкуствата; на единност и цялостност на възприемането на света от детето. В нашия случай детският творчески продукт не е реализиран напълно и представянето му пред публика предстои – надяваме се в началото на следващата учебна година. Но съвместната работа в такъв проект позволява на човека да погледне в себе си, да открие възможности, които не подозира, че съществуват, да си повярва; създава умения за наблюдаване, за анализиране на информацията, която получава, за сглобяване на най-важното при този процес. Научава децата да виждат не части от картината, а цялата картина – нещо, което липсва от години в образованието и води до проблеми в живота и реализацията на човека в бъдеще. И ако децата и студентите са научили нещо в този процес на взаимност, то това е, че светът е цялостен и не трябва да се разкъсва, а целта на всяка работа е не крайният продукт, а Пътят.

References:

1. Tassi, L. Bolyshaya kniga voprosov i otvetov. Moskva, 2007, 152
2. Zlatkova, L. Narodnoto izkustvo – ritam – duh – kultura, Universitetsko izdatelstvo „Episkop K. Preslavski“ Sh. 2019

(Endnotes)

1. <http://detskiknigi.com/kakvo-e-prikazka-narodnata-va-lshebna-prikazka> Flamburari, V. Kakvo e prikazka? Narodnata valshebna prikazka